

Opleidingen Accountancy-MKB

Generieke bevindingen en uitkomsten thema toetsing

September 2023

Inleiding

Achtergrond

Met elke opleiding voert CEA in beginsel elke twee jaar een beleidsgesprek. In 2023 heeft CEA beleidsgesprekken gevoerd met alle opleidingen die de oriëntatie Accountancy-MKB aanbieden.

Tijdens het beleidsgesprek vindt informatie-uitwisseling plaats over relevante ontwikkelingen bij de opleiding. Daarnaast wordt de opleiding gevraagd om een specifiek thema toe te lichten middels een presentatie.

Het thema voor de beleidsgesprekken 2023 was het onderwerp Toetsing. In het rapport 'Stip aan de horizon' wordt het traditioneel model van onderwijs en toetsing als één van de knelpunten van de huidige accountantsopleiding benoemd. Dit was mede aanleiding voor CEA voor de keuze van dit thema. Naast aandacht voor de kwaliteitsborging van de toetsing is daarom aan de opleidingen ook gevraagd om op de volgende onderwerpen in te gaan:

- De visie op toetsen en beoordelen van de opleiding.
- Op welke manier beïnvloedt het toetsbeleid het leren van de student?
- Innovaties op het gebied van toetsen en beoordelen.

Opzet rapportage

Deze rapportage bestaat uit twee delen:

- **Generieke bevindingen:** welke 'rode lijn' heeft CEA geconstateerd bij de gesprekken/presentaties van de opleidingen
- **Thema toetsing:** hierbij wordt vooral ingegaan op de uitkomsten die bij kunnen dragen aan vernieuwing van de opleiding.

De volgende problemen vragen om een oplossing om de effectiviteit en efficiency van de accountantsopleiding te verbeteren:

- een complex onderwijslandschap met veel verschillende partijen met hun eigen specifieke verantwoordelijkheden;
- beperkte afstemming en regie tussen het theorie- en het praktijkdeel;
- eindtermen voor de accountantsopleiding en opleidingsvereisten voor permanente educatie verschillen qua opzet en benadering, een doorlopende leerlijn ontbreekt;
- eindtermen die als omvangrijk en gedetailleerd ervaren worden;
- een onderwijsmodel dat belemmerend is voor niet-accountancy instroom;
- een dalende instroom en laag rendement;
- een traditioneel model van onderwijs en toetsing (weinig vernieuwingen).



Generieke bevindingen

Generieke bevindingen

Ø Opleidingen signaleren een dalende reguliere instroom in de opleiding*

- Er is toenemende aandacht voor duale en deeltijdopleidingen (3x)
- Instromers zijn ouder/stromen later in: mensen die al in de praktijk werken (mbo/havo/zij-instroom) besluiten de opleiding te doen (3x)
- Studenten kiezen minder voor een lang traject/volledige opleiding (2x)
- Kantoren sturen studenten later naar de postbachelor (1x)

Overige signalen:

- Arbeidsmarkt is momenteel gunstig, na het schakeltraject stromen studenten minder door naar postbachelor (1x)
- Studenten kiezen vaak voor de RA-opleiding (1x)
- Het rendement is laag, dit maakt de opleiding duur en kostbaar (1x)

Ø Kleinschaligheid opleidingen

De kleinschaligheid van de opleidingen kan belemmerend zijn voor het innovatief vermogen.

Wel ziet CEA dat sommige opleidingen, ondanks deze kleinschaligheid, actief bezig is met innovatie

Daarnaast bieden de samenwerkingsverbanden (ACS resp. VAAC) mogelijkheid tot een gezamenlijke aanpak voor innovaties

Ø Duurzaamheid in het curriculum

De ontwikkelingen met betrekking tot (nieuwe wetgeving rondom) duurzaamheid werd niet expliciet door de opleidingen geadresseerd in hun presentaties. De impact van het thema duurzaamheid op het post bachelors curriculum lijkt derhalve momenteel (nog) beperkt.

Ø Aandacht voor didactische kwaliteiten Docenten

- Bij de meeste opleidingen geldt voor docenten die examens opstellen en/of beoordelen een verplichte BKE-kwalificatie.
- De borging van de didactische kwaliteit van de vaste- en deeltijd docenten is wisselend bij de opleidingen. Voorbeelden van didactische kwaliteitsborging:**
 - verplichte (interne) training (3x)
 - studentenevaluaties (3x)
 - lesbezoeken (2x)
 - verplicht BKO (1x)

*De aantallen tussen haakjes geven aan hoeveel opleidingen de specifiek gesignaleerde trend genoemd hebben tijdens het beleidsgesprek

**De aantallen tussen haakjes geven aan hoeveel opleidingen de didactische kwaliteitseis m.b.t. docenten genoemd hebben tijdens het beleidsgesprek



Thema Toetsing

Thema Toetsing

In dit onderdeel wordt vooral ingegaan op de uitkomsten van de gesprekken die bij kunnen dragen aan vernieuwing van de opleiding. Vanuit de visie van de opleiding wordt ingegaan op de vertaling ervan naar de toetsing, waarbij ook good practices worden aangehaald. Tenslotte wordt ingegaan op de innovaties met betrekking tot toetsing die gepresenteerd zijn door de opleidingen.

Uitvraag opleidingen

Wij vragen u een presentatie (max. 30 minuten) voor te bereiden over het onderwerp toetsing aan de hand van de CEA [Beleidsrichtlijn toetsing eindtermen theoretische opleidingen](#). Geef hierbij specifiek aandacht aan de volgende aspecten:

1. Visie

- Omschrijf de visie op toetsen en beoordelen van de opleiding.
- Op welke manier beïnvloedt het toetsbeleid het leren van de student?

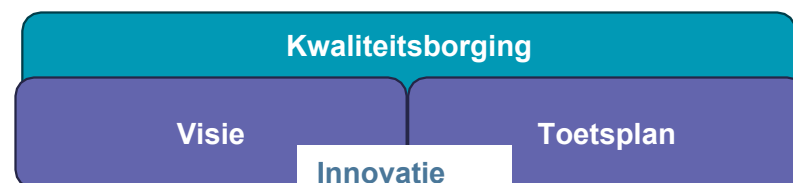
2. Toetsprogramma en toetsvormen

- Hoe ziet uw toetsprogramma eruit?
- Wat voor toetsvormen zijn opgenomen in uw toetsprogramma en waarom is gekozen voor die toetsvormen?
- Welke innovaties op het gebied van toetsen en beoordelen zijn er de afgelopen periode gedaan?

3. Kwaliteitsborging

- Licht uw proces van kwaliteitsborging van toetsing toe. Hoe borgt de opleiding de kwaliteit van de ontwikkeling van de examens, de afname van examens, het nakijken van de afgenomen examens en het vaststellen van het cijfer.

Licht de onderwerpen waar mogelijk toe met concrete voorbeelden uit uw onderwijspraktijk.



De visie

- Ø Niet elke opleiding liet haar visie expliciet naar voren komen in de presentatie.
- Ø Elementen die uit de visie van de opleidingen naar voren komen zijn
 - (1) **Praktijkgericht**
 - ü Focus op toepassen van kennis op een praktijksituatie, gericht op conceptueel niveau
 - ü Integraal toetsen: authentieke beroepstaken zoveel mogelijk benaderen zodat student opgedane kennis, vaardigheid en attitudes kan tonen
 - (2) **Verschillende doelstellingen van toetsen**
 - ü Formatieve toetsfunctie (leerfunctie)
 - ü Summatieve toetsfunctie (beslisfunctie)
 - ü Evalueren van onderwijs (evaluatiefunctie)

Voorbeelden uit presentaties opleidingen

De focus in het curriculum ligt op het direct toepassen van de kennis op een praktijksituatie, gericht op het conceptueel niveau.

Wij beoordelen **voornamelijk** in hoeverre de student de opgedane kennis heeft toegepast bij zijn specifieke casus uit de praktijk.

Wij beoordelen in hoeverre de student in staat is de specifieke aandachtspunten bij zijn casus te analyseren en of hij in staat is deze op een goed **gemotiveerde** wijze te beoordelen en vervolgens de klant hierin te adviseren of een oordeel te vormen.

Het toetsen is een integraal en richtinggevend onderdeel van het leerproces van onze studenten. De doelen zijn:

- student en docent voorzien van feedback en feed forward over de vorderingen van de student t.o.v. het behalen van de eindtermen (formatieve toetsfunctie / leerfunctie);
- bepalen of een student aan de beoogde eindtermen voldoet (summatieve toetsfunctie / beslisfunctie);
- bepalen of de student geschikt is voor de opleiding (selectieve functie);
- evalueren van het curriculum en onderwijs (evaluatiefunctie).

Uitgangspunten van de kwaliteit van het toetsbeleid

(AFEM, 2021)

- De post-hbo accountancy is onderdeel van de Academie Financieel Economisch Management. Binnen de academie wordt beoordelen en beslissen gezien als een integraal onderdeel van het onderwijs.
- Voor een verantwoorde wijze van beoordelen en beslissen is het essentieel dat de beoogde leerresultaten, onderwijsdoelen, leeractiviteiten en toetsactiviteiten op elkaar aansluiten
- Er wordt ingezet op een diversiteit aan toetsvormen om validiteit van toetsing te borgen (Van Berkel, 2017). Zo wordt er op basis van gevarieerde bewijslast een gedegen beslissing genomen over een student (Straetmans, 2006).
 - Voorbeelden vanaf sheet 14
- Integraal te toetsen wordt gestimuleerd. Dit betekent dat er een belangrijke opdracht is om in het ontwerp van toetsen authentieke beroepstaken zoveel mogelijk te benaderen. Hiermee dagen wij studenten uit om tijdens de toetsafname opgedane kennis, vaardigheden en attitude te gebruiken en worden de prestaties integraal beoordeeld (van Merriënboer & Kirschner, 2017).

Toetsplan – 1. Praktijkgericht

Ø Gebruik beroepsproducten.

Alle opleidingen maken actief gebruik van beroepsproducten, die (meestal) verplicht bij de klant uitgevoerd moeten worden.

Door het werken met beroepsproducten leren **studenten** onder andere:

- ü Te reflecteren op de praktijk vanuit een theoretisch perspectief;
- ü Te handelen in de (complexe) praktijkcontext, inclusief het leren erkennen en omgaan met de eigen beperkingen;
- ü Generieke competenties te ontwikkelen zoals probleemoplossend vermogen, communicatievaardigheden, samenwerking en kritisch denken

Ook bevordert het werken met beroepsproducten het contact van de **opleidingen** met het werkveld:

- ü Signaleren van generieke actuele praktische ontwikkelingen bij organisaties/kantoren
- ü Relatie werkgever en opleidingen voor wat betreft optimale facilitering van de studenten/trainees

Ø Efficiency integratie theorie praktijk.

Twee vormen kwamen naar voren:

- Inzet PO portfolio voor beroepsproduct
- Mogelijk maken tot inzet beroepsproduct voor PO portfolio

Good practices

Voorbeelden beroepsproducten:

- Risicogericht samenstellen
- IT/ICAIS
- Bedrijfsoverdracht
- Strategische analyse

Optimalisering integratie praktijk en theorie Geïntegreerde opleiding: jaarrapport praktijkopleiding dient als portfolio voor theoretische opleiding

Faciliteren integratie theorie en praktijk

De beroepsproducten in de opleiding sluiten aan bij de eisen van de praktijkopleiding, zodat deze ook ingezet kunnen worden voor de praktijkopleiding. De animo hiervoor is beperkt, circa 1-2 studenten per cohort (kantoren zijn hierin nl. terughoudend: zij willen dat studenten eerst TO doen)

Accountants uit de praktijk betrekken bij mondelinge examens

Het beroepenveld betrekken in de vorm van een externe examinerator specifiek op vaktechniek heeft een meerwaarde. Hierdoor blijft de opleiding op de hoogte van wat er speelt in de praktijk en hoe er in de praktijk tegen bepaalde zaken wordt aangekeken.

Toetsplan – 2. Verschillende doelstellingen toetsen

Ø Verschillende doelstellingen van toetsen

Weinig opleidingen hadden in hun presentatie expliciet aandacht voor de verschillende doelstellingen van het toetsen de vertaling daarvan in het toetsprogramma.

Ø Optimalisering toetsprogramma

Bij een aantal opleidingen bleek uit het beleidsgesprek dat zij continu actief bezig zijn met de optimalisering van het toetsen/toetsprogramma, inclusief evaluatie van het curriculum. Bij andere opleidingen kwam dat niet/nauwelijks in het gesprek aan de orde.

Ø Samenwerking

De opleidingen werken binnen hun samenwerkingsverband (ACS resp. VAAC) voor de ontwikkeling van een aantal toetsproducten samen. Hierdoor ontstaat een intensievere reflectie op de te ontwikkelen toetsen en de te gebruiken toetsvormen

Good practices

Formatief, leren van het mondeling examen

De mondelinge examens kunnen worden beluisterd door de coördinator, om de kwaliteit te kunnen borgen. Studenten kunnen zelf ook terugluisteren naar het assessment, zodat ze hier van kunnen leren.

Actieve reflectie op samenhang leerdoelen, curriculum en toetsprogramma

voorbeeld 1: Twee modules werden in het verleden afgerond met een business case. Later is dit aangepast naar een business case en adviesbrief. Vanaf september 2023 wordt een van deze modules met een schriftelijk tentamen en business case met adviesbrief afgerond.
voorbeeld 2: De opleiding wil bekijken hoe er meer onderzoekend vermogen in kan worden gebracht. Daarom wil opleiding bepaalde opdrachten of projecten herzien om dit te realiseren.

Voorbeeld van presentatie waarin de verschillende doelstellingen en toetsvormen naar voren kwamen:

Formatief toetsen

- Quiz / Kennistoetsen
 - Doel om de les voorbereid te starten en beeld voor docent hoe de kennis over een bepaald onderwerp wordt beheerst
- Tussentoets
 - Toets wanneer het overgrootste deel van de stof is behandeld. Studenten kijken hierbij elkaars werk na aan de hand van klassikale behandeling. Kennis en inzicht in nuance verschillen bij beantwoording
- Pitches
 - Om de voortgang in het onderzoek- en schrijfproces te bewaken. Studenten geven feedback op elkaars werk en krijgen feedback van de docent.

Summatief

- Portfolio
 - Gedegen opbouw die inzicht geeft aan:
 - Client- / situatie beschrijving
 - Theoretisch kader
 - IST situatie
 - Soll situatie
 - Gapp analyse
 - Advies
 - Reflectie
- Inzicht in toepassing theorie in de praktijkcasus
- Bepalend voor de Go / No Go beslissing tot het mondelinge examen

Innovaties

De gepresenteerde innovaties door de opleidingen zijn in de volgende categorieën in te delen:

Ø Continue optimalisatie toetsplan en curriculum: kans voor nieuwe inzichten

Dit betreft een voortdurende actieve reflectie door de opleiding (zie de genoemde voorbeelden in voorgaande sheet). Hoewel deze innovatie eigenlijk een regulier onderdeel van het proces is, kan dit toch leiden tot inzichten die vernieuwend zijn.

Zie als voorbeeld onderstaand kader/good practice m.b.t. ChatGPT. Door dit actief te integreren leren studenten kritisch te reflecteren op het gebruik ervan en kunnen docenten leren van de 'frisse blik/benadering' van studenten.

Verplicht gebruik ChatGPT bij beroepsproduct

Met betrekking tot ChatGPT worden de studenten eerst meegenomen door de functionaliteit ervan. Vervolgens zijn de studenten verplicht om ChatGPT te gebruiken bij hun portfolio en hierop te reflecteren. De student mag zelf bepalen hoe hij/zij dat doet.

Ø Technische optimalisatie toetsproces en kwaliteitsborging: kans voor data-analyse

Het betreft hier de digitalisering van de toetsing en van de kwaliteitsborging rondom toetsing. Zie als voorbeeld onderstaand kader/good practice. Door digitalisering wordt het mogelijk om data-analyse te gebruiken om vervolgcacties te bepalen.

Digitalisering gehele toetsproces

Een opleiding liet zien hoe zij het gehele proces van toetsontwikkeling en beoordeling tot en met toetsresultaat heeft vastgelegd in het leerlingenvolgsysteem.

Ø Reflectie op toekomstige innovaties

De meeste innovaties die naar voren kwamen waren innovaties die in bovengenoemde categorieën vallen. Er kwam weinig reflectie naar voren over een volledige vernieuwing. Zie als voorbeeld onderstaand kader van een beleidsgesprek waar de opleiding wel aangeeft bezig te zijn met het overwegen van een grondige herziening.

Vernieuwing opleiding en toetsen

de opleiding geeft aan dat ze het onderwijs- en toetsprogramma opnieuw wil herzien gegeven de ontwikkelingen n.a.v. Stip aan de Horizon en duurzaamheid. Er mag meer vernieuwing in en duurzaamheid zal meer een plek moeten krijgen. In aanvulling hierop vraagt de opleiding zich dan ook af of alles nog in theorie moet worden getoetst als dat in de praktijk al gedaan wordt. De opleiding neemt de tijd voor dit ontwikkelproces. .

Bijlage - uitvraag bij de opleidingen

Uitvraag opleidingen

Wij vragen u een presentatie (max. 30 minuten) voor te bereiden over het onderwerp toetsing aan de hand van de CEA [Beleidsrichtlijn toetsing eindtermen theoretische opleidingen](#). Geef hierbij specifiek aandacht aan de volgende aspecten:

1. Visie

- Omschrijf de visie op toetsen en beoordelen van de opleiding.
- Op welke manier beïnvloedt het toetsbeleid het leren van de student?

2. Toetsprogramma en toetsvormen

- Hoe ziet uw toetsprogramma eruit?
- Wat voor toetsvormen zijn opgenomen in uw toetsprogramma en waarom is gekozen voor die toetsvormen?
- Welke innovaties op het gebied van toetsen en beoordelen zijn er de afgelopen periode gedaan?

3. Kwaliteitsborging

- Licht uw proces van kwaliteitsborging van toetsing toe. Hoe borgt de opleiding de kwaliteit van de ontwikkeling van de examens, de afname van examens, het nakijken van de afgenomen examens en het vaststellen van het cijfer.

Licht de onderwerpen waar mogelijk toe met concrete voorbeelden uit uw onderwijspraktijk.